

Nr 10.

Utlåtande i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser för val av biskop.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 61, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Fahlander* hemställt, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning för erhållande av bättre och tidsenligare bestämmelser för val av biskop.

I motiveringen till sitt yrkande har motionären huvudsakligen framhållit såsom angeläget, att kyrkomenigheten finge möjlighet att öva inflytande vid val för upprättande av förslag till biskopsämbete, samt påtalat, att det för närvarande rådde osäkerhet om vilka prästmän inom ett stift som äga deltaga vid sådant val. I övrigt får utskottet beträffande de skäl, som motionären anfört till stöd för sin hemställan, hänvisa till motionen.

Gällande rätt.

Enligt § 29 *regeringsformen* skall Konungen till ärkebiskop och biskopar utnämna en av de tre som, i den ordning kyrkolagen stadgar, föreslagne blivit.

Kap. 20 i *kyrkolagen av år 1686* handlar om biskopsval. Enligt 1 § skall, när ett biskopssäte bliver ledigt, domkapitlet med klerkeriet på deras samvete nämna sådana män, som de till ämbetet tycka vara för Guds kyrka och stiftet de nyttigaste, i lära och leverne skickligaste, de där frukta Gud, hava ett gott rykte, äro redliga och sannfärdiga, hata girigheten, och vid akademier, gymnasier eller uti andra förnäma ämbeten hava gjort sig kunniga och väl förtjänta. När valet skett är, skall jämlikt 3 § domkapitlet hämta alla sedlarna tillhopa och uti ett register anteckna deras namn, som röster bekommit hava, samt översända det till Kungl. Maj:t, som sedan vill utvälja en av dem, som således nämnda och föreslagna varda, den beprövas värdig och till biskopsämbetet tjänlig.

Rörande ärkebiskopsval stadgas allenast i 4 §, att uti detta skola alla domkapitel i riket hava sina röster. När dödsfallet timar, måste domkapitlet i Uppsala Kungl. Maj:t det tillkännagiva, som då om valet sin nådiga befallning till vederhörande avgå låter, att de med sina röster inkomma.

¹ *Bihang till riksdagens protokoll 1953, 9 saml, 1 avd. Nr 10.*

Närmare bestämmelser om valförrättningen m. m. ha meddelats i *kungl. förordningen den 30 maj 1759 om biskops- och superintendentsval*. Enligt förordningen skall viss dag utsättas, då valet skall gå för sig över hela stiftet. Behöriga att deltaga i valet äro utom domkapitelsledamöterna alla till prästämbetets utövning behöriga prästmän, som ha ordinarie prästerlig tjänst inom stiftets kontrakt eller annan särskild prästerlig tjänst av viss beskaffenhet eller annan anställning vid allmän undervisningsanstalt ävensom annan till prästämbetets utövning behörig inom stiftet tjänstgörande prästman, som är kyrkoskriven inom kontrakt i stiftet. Valet sker kontraktvis. Enligt 6:o förordningen skall vid valet omröstningen ske med sedlar, varvid väljande i sin sedel skall nämna tre med deras namn och ämbete. Sammanräkningen av rösterna sker inför domkapitlet jämlikt 10:o förordningen. I protokollet över förrättningen skola deras namn införas, som fått röster, och däri noga antecknas, hur många röster var undfått. Sedan även domkapitlets voteringsmeddelar lagts därtill, skola alla rösterna räknas tillsammans. Därefter skall förslag göras på tre, som fått mesta röster. Förslaget varder därefter med första insänt till Kungl. Maj:t jämte underskriven förteckning på alla, som i stiftet fått röster, och huru många var bekommit.

Enligt 2 § 5 mom. *lagen den 13 november 1936 om domkapitel* äga vid ärkebiskops- eller biskopsval i stift, varest teologisk fakultet finnes, fakultetens samtliga professorer säte och stämma i domkapitlet.

Efter antagandet av 1686 års kyrkolag har en bestämd praxis i fråga om *ärkebiskopsval* utvecklats. Allt ifrån början och fram till och med ärkebiskopsvalet 1931 synas i valet ha deltagit följande femton valkorporationer, nämligen såväl samtliga 13 konsistorier som ock prästerskapet i Uppsala stift ävensom på grund av stadgande i 1759 års förordning professorerna vid Uppsala universitet. Sedan sistnämnda stadgande år 1934 upphävt, uppgår antalet valkorporationer numera till fjorton. De i valet deltagande enskilda personernas röster ha icke sammanräknats, utan en var av valkorporationerna har uppsatt sitt särskilda förslag. Vid det slutliga förslagens upprättande ha rösterna från varje valkorporation räknats såsom en röst. I fråga om röstningen inom de olika valkorporationerna ha de regler, som gälla för biskopsval, ansetts äga motsvarande tillämpning.

En olikhet mellan biskops- och ärkebiskopsval framträder i fråga om det slutliga förslagens upprättande. Vid de förra valen sätter vederbörande domkapitel upp förslag, som sedan översändes till Kungl. Maj:t. När det gäller val av ärkebiskop, tillgår så, att de av de olika valkorporationerna uppgjorda förslagen insändas till Kungl. Maj:t, varefter det allmänna och slutliga förslaget upprättas inom eklelesiastikdepartementet. En följd härav bliver, att något tillfälle att överklaga det allmänna förslaget till ärkebiskop icke gives, då däremot av domkapitel upprättat biskopsförslag liksom även ett vart av de särskilda valkorporationernas förslag vid ärkebiskopsval kan överklagas.

Historik.

Biskopsval.

Under den första tiden efter reformationens genomförande funnos inga bestämda föreskrifter om huru biskop och ärkebiskop skulle tillsättas. I äldre tider hade hela menigheten inom stiftet deltagit i valet av sin biskop, men så småningom övergick rätten att välja biskop till prästerskapet, och slutligen blevo endast domkapitlen tillerkända valrätt. Under Gustaf Vasas senare regeringsår och under den därpå följande tiden hände det ej sällan, att man ej brydde sig om att anställa val, utan konungarna utnämnde dem, som de önskade skulle bekläda ämbetet.

I *kyrkoordningen 1571* lämnades de första bestämmelserna om biskopsval. Däri stadgades, att valet skulle förrättas av »tillskickade personer av klerkeriet och andra som i saken något äro förfarne». Valet skulle ske efter sedvanligheten och den, som fick de mesta rösterna, eller i fall av lika rösttal den, på vilken lotten föll, skulle såsom »electus strax förskickas till överheten pro confirmatione». Något förslag skulle således icke upprättas och konungen var fortfarande obunden i sin utnämningrätt. 1571 års författning efterlevdes emellertid icke alltid, och biskopsämbeten blevo stundom bortgivna utan prästerskapets hörande. Vilka som hade rätt att deltaga i valet var fortfarande oklart.

Ej heller med de förut återgivna bestämmelserna i *1686 års kyrkolag* kom man till en enhetlig och likformig valmetod. Föreskrifter saknades om vilka prästmän ägde deltaga vid biskopsval; ibland röstade alla ordinarie eklestiska tjänstemän, på andra ställen var förhållandet ett annat. Det stadgades ej heller, att något förslag till biskopsämbetets besättande skulle upprättas. Oftast torde emellertid två eller flera ha uppsatts på förslag, som insändes till Kungl. Maj:t, men det saknade större betydelse, huru man härmed förfor, då konungen var obunden att utnämna vem han ville.

I *1720 års regeringsform* förekom det första stadgandet om att vid biskopsval förslag skulle upprättas å de tre, som erhållit de flesta rösterna, och att konungen vid utnämningen ej ägde gå utanför detta förslag. Först i *förordningen den 30 maj 1759 om biskops- och superintendentsval* lämnades dock enhetliga och mera detaljerade bestämmelser om huru valet skulle förrättas. Denna förordning har såvitt angår vilka som skola vara röstberättigade ändrats vid flera tillfällen. För dess innehåll har, såvitt nu är ifråga, ovan redogjorts.

I anledning av väckta motioner avlät *1868 års kyrkomöte* skrivelse (nr 15) till Kungl. Maj:t, vari mötet anförde, bland annat: Det syntes kyrkomötet sannolikt, att församlingens deltagande i ifrågavarande val skulle ställa biskopen i ett närmare och förtroeligare förhållande till dem, över vilkas själavård han hade att vaka, och sålunda för honom underlätta utövningen av hans viktiga och ansvarsfulla kall. Då emellertid någon genom-

gripande förändring av kyrkolagens bestämmelser i detta avseende icke kunde ske utan föregående ändring i § 29 regeringsformen, hade kyrkomötet ansett det vara utan ändamål att för det dåvarande ingå i närmare granskning av frågan. Kyrkomötet förklarade sig följaktligen endast vilja anmäla sin åsikt, att rätt till deltagande i biskopsval borde tillerkännas lekmän, samt anhöll, att Kungl. Maj:t ville taga saken i övervägande.

I anledning av kyrkomötets skrivelse vidtogs och godkändes vid 1872 och 1873 års riksdagar sådan ändring av regeringsformen, att paragrafen erhöll sin nu gällande lydelse.

Vid 1885 års riksdag väckte herr Waldenström i andra kammaren en motion, nr 8, med yrkande om att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle begära förslag till vissa ändringar i då gällande regler för biskopsval. I utlåtande nr 45 i anledning av motionen hemställde lagutskottet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета samt förelägga riksdagen förslag till sådana ändringar i gällande bestämmelser rörande biskopsval, att rätt till deltagande däri bleve, i den mån det kunde befinnas lämpligt, tillerkänd även lekmän. Utskottets hemställan bifölls av andra kammaren men blev av första kammaren avslagen, varför motionen icke föranledde någon riksdagens åtgärd.

Vid 1886 års riksdag väckte herr Waldenström i andra kammaren åter en motion, nr 99, i samma ämne. Vid ärendets behandling i lagutskottet och kamrarna fick frågan samma utgång som vid det näst föregående riksmötet.

I en motion till 1903 års kyrkomöte togs frågan om lekmanndeltagande i biskopsval ånyo upp. Kyrkolagsutskottet föreslog i anledning härav kyrkomötet att hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte i sammanhang med allmän revision av kyrkolagen låta verkställa utredning om och i vad mån ett förökad inflytande vid biskopsval måtte kunna beredas åt lekmannelementet inom kyrkan. Utskottets hemställan blev emellertid av kyrkomötet avslagen.

Även 1908 års kyrkomöte fick i anledning av väckta motioner behandla frågan. Kyrkomötet uttalade i skrivelse till Kungl. Maj:t (nr 20), att det till grund för motionerna liggande kravet på beredande åt lekmannelementet av ett ökat inflytande vid biskopsvalet ville mötet erkänna som ett ingalunda oberättigat anspråk. Kyrkomötet anhöll fördenskull, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, om och i vilken form ett mera aktivt deltagande och ett ökat inflytande på det kyrkliga området i de av förevarande motioner berörda hänseenden skulle kunna beredas åt kyrkans lekmannelemmar, och att vid en sådan utredning särskilt måtte tagas under övervägande, huruvida icke nämnda syfte säkrast kunde vinnas genom en fullständigare tillämpning av synodalförfattningens grundsatser.

Då i motion till 1910 års kyrkomöte hemställdes, att kyrkomötet måtte anhålla om vidtagande av åtgärder för beredande på lämpligt sätt åt församlingarna av lagstadgat inflytande på val av biskop, erinrade kyrkolags-

utskottet i sitt betänkande, att det i motionen framförda önskemålet tillhörigen beaktats i kyrkomötets år 1908 till Kungl. Maj:t avlätna skrivelse samt att det funnes anledning antaga, att Kungl. Maj:t vid en kommande allsidig utredning av frågan om lekmannelementets ökade inflytande i allmänhet på det kyrkliga området skulle till prövning upptaga även det i motionen avsedda spörsmålet. Motionen blev också avslagen av kyrkomötet.

Den utredning, som kyrkomötet år 1908 begärt hos Kungl. Maj:t, blev emellertid icke förverkligad.

Vid 1925 års kyrkomöte kom frågan åter på dagordningen genom väckta motioner. I sitt i anledning av dessa avgivna betänkande yttrade kyrkolagsutskottet bland annat följande.

Den principiella ställningen för närvarande rörande biskopsval är den, att sådant val tillkommer prästerskapet. Den avvikelse från denna regel, som kan synas föreligga däri, att professorerna vid Uppsala och Lunds universitet samt i andra stift de elektorer, som äro domkapitelsledamöter, jämväl deltaga i valet, innebär närmast en relik från äldre tider, då såväl universitet som högre läroverk stodo i beroende av och synnerligen nära förbindelse med kyrkan, vilket tog sig uttryck bl. a. däri, att universitetens och läroverkens lärare i stor utsträckning också voro präster. Prästerskapet inom varje stift utgör en sluten ämbetsmannakår med biskopen som chef, och såsom sådan står denne i vida intimare ställning till sitt prästerskap än som äger motsvarighet inom andra ämbetsverk. Detta är en nödvändig följd av den speciella arten av prästernas ämbetsgärning, och detta personliga förhållande måste kyrkan värna såsom ett mycket betydelsefullt led i dess organisatoriska förhållanden. Till lekmännen inom stiftet står biskopen i ett helt annat förhållande än vad församlingsprästerna göra till sina församlingsbor. Biskopen har icke åliggande att på samma sätt som församlingsprästerna utöva personlig själavård, och hans ämbete måste i så hög grad upptaga hans tid och krafter, att möjligheten till utövande av dylik själavård är så gott som för honom utesluten. Tungt vägande principiella invändningar kunna alltså resas mot biskopsvalens ordnande såsom lekmannaval.

På grund av vad utskottet sålunda anfört och då utskottet i allt fall icke kunde på den då föreliggande motionen bilda sig någon uppfattning om huru man på ett praktiskt sätt skulle kunna ordna lekmännens deltagande i biskopsval, hemställde utskottet, att motionen icke måtte till någon kyrkomötets åtgärd föranleda. Denna utskottets hemställan bifölls av kyrkomötet.

Vid besvarande av en motion med likartat syfte vid 1926 års kyrkomöte erinrade kyrkolagsutskottet om att det på vissa håll framkastats en tanke, huruvida icke i förbindelse med de i många stift förekommande sammanslutningarna i synodal form skulle kunna vinnas ett uppslag för lekmäns deltagande i biskopsval. Utskottet framhöll, att dessa sammanslutningar åtminstone ännu vore alltför litet konsoliderade för att kunna tjäna nämnda ändamål. Skulle desamma framdeles erhålla en fastare och legalt utformad organisation, komme måhända frågan i en ändrad problemställning, rörande vilken utskottet icke kunde göra något som helst uttalande. Utskottet hem-

ställde, att motionen icke måtte till någon kyrkomötets åtgärd föranleda, vilket också blev kyrkomötets beslut.

Då motion med likartat krav väcktes även vid *1929 års kyrkomöte*, förklarade sig kyrkolagsutskottet sakna anledning frångå sina vid 1925 och 1926 års kyrkomöten gjorda uttalanden i denna fråga och hemställde, att motionen icke måtte till någon kyrkomötets åtgärd föranleda. Motionen blev härefter avslagen av kyrkomötet.

I en den 31 december 1937 avgiven *promemoria angående ändrade bestämmelser om ärkebiskops- och biskopsval* framlade kammarrådet Tom Wohlin, som tillkallats såsom utredningsman inom ecklesiastikdepartementet, ett utkast till lag i ämnet. Genom lagen skulle 20 kap. kyrkolagen upphävas. Val för utseende av de tre, som skulle uppföras å förslag till biskopsämbete, skulle enligt utkastet förrättas av ett valkollegium bestående av domkapitlets ledamöter jämte särskilda för stiftets prästerskap och dess lekmän till sinsemellan lika antal utsedda elektor. Antalet elektor skulle i flertalet stift för vardera gruppen utgöra tjugu. Varje valsedel skulle gälla för en röst. Valsedel fick upptaga allenast ett namn. Vid biskopsval skulle röstningen verkställas i en eller flera omgångar. Vid sammanräkningen av rösterna från den första röstningen skulle den person, vars namn därvid befundes ha samlat det högsta röstetalet, anses vald att uppföras å förslag till biskopsämbetet. Förutom den sålunda först valde skulle ytterligare den anses vald, vars rösttal uppginge till mer än en fjärdedel av hela antalet i denna omgång avgivna röster. Hade icke samtliga tre, som skolat uppföras, kunnat utses på detta sätt, finge ny röstning och ny sammanräkning företagas på samma sätt som vid första tillfället.

Över utredningsmannens förslag avgåvos, efter remiss, yttranden av bl. a. samtliga domkapitel. Till förslaget om lekmännens deltagande i biskopsvalen ställde sig domkapitlen i princip positiva. Däremot utsattes förslaget i övrigt för en ganska hård kritik.

Genom beslut den 1 augusti 1940, då ärendet anmäldes, förordnade Kungl. Maj:t, att någon åtgärd för det dåvarande icke skulle vidtagas.

Frågan om lekmannadeltagande togs åter upp vid *1948 års kyrkomöte* genom en då väckt motion. I denna framfördes förslag om att låta kyrkoråden, eventuellt pastoratskyrkoråden deltaga i biskopsval. Uti sitt i anledning av motionen avgivna betänkande uttalade kyrkolagsutskottet vissa sympatier för tanken att lekmännen i någon form skulle få utöva inflytande på biskopsvalen. Det i motionen framförda förslaget ingav emellertid enligt utskottets mening starka betänkligheter. Efter att ha utvecklat skälen härför anförde utskottet vidare.

Huruvida lekmän under andra former och i mer begränsad utsträckning kunna beredas möjlighet till deltagande i biskopsval, är ävenledes en fråga, som icke för närvarande kan lösas. Det är tänkbart att en utbyggnad av den

legala kyrkliga organisationen inom stiftet i en framtid skall skapa nya betingelser härvidlag.

På utskottets förslag avslogs motionen av kyrkomötet.

Även inom riksdagen har frågan om ordningen för besättande av biskops- ämbete under senare år varit föremål för uppmärksamhet. Vid 1949 års riksdag väcktes nämligen i första kammaren en motion, nr 1, av herrar Ohlon och Sjødahl med yrkande om att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle begära förslag till ny förordning om biskopsval. I motiveringen uppehöll sig motionärerna uteslutande vid frågan om införande av en mera rättvisande metod för sammanräkningen av de vid biskopsval avgivna rösterna. I sitt i ämnet avgivna utlåtande, nr 17, framhöll första lagutskottet, att den proportionella valmetoden numera vore fast rotad i det allmänna medvetandet i vårt land. Samma skäl, som anförts för införande av en proportionell metod vid andra val, talade enligt utskottets mening också för att tillämpa en dylik metod vid val av biskop och ärkebiskop. Framför allt hade det för utskottet framstått som ett bestämt önskemål att regler skapades, som bättre tillgodose minoriteternas intressen. När frågan om biskopsval vid föregående tillfällen varit föremål för behandling, hade uppmärksamheten särskilt varit riktad på spörsmålet om lekmannadeltagande i valet. Skulle tidigare förslag i denna riktning komma att förverkligas, bleve helt nya röstningsregler erforderliga. En reformering av sättet för biskopsvalen måste också beröra problemet om ärkebiskopsvalens anordning. Lagstiftning rörande ett mindre spörsmål försvårades av att bestämmelserna beträffande biskops- och ärkebiskopsval i sin helhet vore bristfälliga och ofullständiga. En fråga kunde därför måhända icke isoleras från de övriga. Utskottet yttrade härefter vidare följande.

Under dessa omständigheter synes det utskottet i och för sig rimligast att den förevarande detaljfrågan om sammanräkningsmetoden upptages och löses i och med att de lagstadganden komma till stånd, som 1873 förutsattes skola bliva meddelade angående biskops- och ärkebiskopsval. Emellertid föreligger vid sådant förhållande risk att den reform, utskottet särskilt vill befrämja, blir ställd på framtiden. Med hänsyn till vad som anförts vill utskottet förordna en sådan lösning, att i anslutning till motionens yrkande frågan om utformande av nya bestämmelser rörande biskops- och ärkebiskopsval göres till föremål för en allmän utredning. Som en första och mest angelägen uppgift böra de sakkunniga upptaga frågan om en lämplig metod för sammanräkning av de vid valet avgivna rösterna. Befinnes detta spörsmål utan större olägenhet kunna lösas isolerat, torde särskilt förslag härom böra framläggas. Då i vart fall tiden intill nästa kyrkomöte måste avvaktas, innan någon ändring kan genomföras, kommer knappast genom den av utskottet förordade utvägen något onödigt dröjsmål att uppstå med den eftersträfvade omgestaltningen av sammanräkningsreglerna.

Utlåtandet utmynnade i hemställan, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta föranställa om utred-

ning av reglerna om val för upprättande av förslag till biskops- och ärkebiskopsämbete.

Vad utskottet sålunda hemställt bifölls av riksdagen (riksdagens skrivelse nr 115).

Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Ärkebiskopsval.

Alltsedan ärkebiskopsvalet 1531 har i detta medverkat representanter för hela svenska kyrkan. Därvid har riksintresset varit det dominerande. Ärkestiftets eget prästerskap har sålunda haft ett underordnat inflytande. Denna ordning lagfästes i de ovan återgivna föreskrifterna i 20 kap. 4 § kyrkolagen av år 1686, som alltjämt normerar ärkebiskopsval.

Förslag om ändrade bestämmelser av reglerna för ärkebiskopsval i syfte att bereda ökat inflytande åt Uppsala stifts prästerskap ha framkommit vid upprepade tillfällen.

För att i någon mån närma Uppsala stifts rätt till de övrigas, åt vilka deras fria val vore förbehållet, föreslog konstitutionsutskottet vid *1809—10 års riksdag*, att Uppsala stifts röst vid ärkebiskopsval skulle beräknas lika med fem konsistoriers.

Konstitutionsutskottets förslag antogs av alla fyra stånden vid såväl 1809 som 1815 års riksdagar, men Kungl. Maj:t godkände icke grundlagsändringen.

I anledning av ny motion föreslog då konstitutionsutskottet vid *1815 års riksdag*, att prästernas i Uppsala stift röster skulle räknas såsom tre röster. Detta förslag antogs av 1815 och 1817—1818 års riksdagar, men ej heller detta vann Kungl. Maj:ts gillande.

I den förut nämnda skrivelsen (nr 15) från *1868 års kyrkomöte* hemställde detta jämväl, att Kungl. Maj:t täcktes taga i övervägande frågan, huruvida vid en förändring av 20 kap. kyrkolagen ett stadgande borde däri införas, som vid val av ärkebiskop beredde åt ärkestiftets prästerskap ett större inflytande än förut.

Vid *1883 års kyrkomöte* väcktes motion, att 22 kap. i det av 1869 års kyrkolagskommitté år 1873 framlagda förslaget till kyrkolag måtte antagas. Enligt detta skulle Uppsala stifts förslag räknas som fem röster. Motionären framhöll, att Uppsala stifts prästerskap hade ett rättmätigt anspråk på att i första hand med sina röster bestämma valet. Motionen avslogs emellertid under hänvisning till att frågan vore under Kungl. Maj:ts prövning.

Vid *1903 års kyrkomöte* väcktes en motion om förtydligande och fullständigande av bestämmelserna om ordningen för val av ärkebiskop. I enlighet med av kyrkolagsutskottet avgivet betänkande i anledning av denna motion

anförde kyrkomötet i skrivelse till Kungl. Maj:t (nr 21), att det funne nuvarande bestämmelser om ordningen för ärkebiskopsval vara i behov av att så snart ske kunde förtydligas och fullständigast, samt anhöll, att Kungl. Maj:t täcktes låta gällande bestämmelser om ordningen för ärkebiskopsval undergå revision i syfte jämväl att ökat inflytande vid sådant val måtte tilläggas ärkestiftets prästerskap.

Vid 1908 års kyrkomöte kom saken åter på tal. Kyrkomötet avslög en motion i ämnet under hänvisning till att frågan om ärkebiskopsval sammanhänge med andra ärenden, som erfordrade ytterligare utredning, och saken för övrigt vore under Kungl. Maj:ts beredning.

År 1915 upprättades inom justitiedepartementet en *promemoria angående ändrade bestämmelser om val av ärkebiskop*. Enligt ett av promemoriaförfattaren utarbetat utkast till lag om val av ärkebiskop skulle förslagsrum å ärkestiftets förslag räknas den föreslagne till godo såsom fyra röster, under det att rum å de övriga särskilda förslagen skulle betraktas såsom en röst. Enligt utkastet till lagen skulle därjämte rätten att avgiva röster till ärkestiftets förslag utvidgas.

Frågan om ökat inflytande för ärkestiftet på ärkebiskopsval blev åter föremål för uppmärksamhet vid 1929 års kyrkomöte. Med anledning av en vid detta kyrkomöte i ämnet väckt motion förklarade sig kyrkomötet ansluta sig till de riktlinjer för en reform, som uppdragits i ovannämnda promemoria, och anhöll i skrivelse till Kungl. Maj:t (nr 7) att få förnya sin år 1903 hos Kungl. Maj:t gjorda hemställan om revision av gällande bestämmelser om ordning för ärkebiskopsval.

Inom ecklesiastikdepartementet uppgjordes härefter under år 1933 av numera hovrättsrådet Tage Boye i samråd med ärkebiskopen ett *utkast till lag om val av ärkebiskop*. Enligt detta utkast, vilket emellertid icke lades till grund för lagstiftning i ämnet, skulle förslaget vid ärkebiskopsval kunna upptaga upp till sex namn.

I det i Wohlins *promemoria av den 31 december 1937* intagna utkastet till lag om ärkebiskopsval och biskopsval funnos utförligt motiverade regler även om val för upprättande av förslag till ärkebiskopsämbete.

Som redan nämnts beslöt Kungl. Maj:t, då ärendet anmäldes den 1 augusti 1940, att förslaget för det dåvarande icke skulle föranleda någon åtgärd.

I anledning av en framställning från 1947 års prästmöte i ärkestiftet, dagtecknad den 24 mars 1948, om sådan ändring i gällande bestämmelser för ärkebiskopsval, att prästerskapet i ärkestiftet tillförsäkrades ett väsentligt ökat inflytande på dylikt val, tillkallades professorn Sven Kjällerström att inom ecklesiastikdepartementet verkställa utredning angående ärkebiskopsvalet. Den 20 augusti 1948 avgav denne ett *betänkande med utredning om val av ärkebiskop i den svenska kyrkan*. Däri föreslogs bl. a., att en av ärkestiftets prästerskap på dess förslag uppförd kandidat alltid skulle beredas

plats på det definitiva förslaget. Härjämte underströk utredningsmannen önskvärdheten av att den lucka, som sedan 1873 funnes i den kyrkliga lagstiftningen beträffande biskops- och ärkebiskopsval, snarast utfylldes.

Ovan har redogjorts för hurusom 1949 års riksdag i anledning av väckt motion hos Kungl. Maj:t hemställt om utredning av reglerna om val för upprättande av förslag till biskops- och ärkebiskopsämbete.

Utskottet.

Förevarande motion utmynnar i hemställan att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning för erhållande av bättre och tidsenligare bestämmelser för val av biskop. I motiveringen till sitt yrkande har motionären särskilt framhållit såsom en angelägen reform, att ett ökat inflytande vid biskopsvalen beredes lekmannaelementet inom kyrkan. Även ur formell synpunkt har motionären riktat kritik mot gällande regler på detta område, därvid han anfört att dessa lämnade utrymme för en viss osäkerhet beträffande vilka prästmän inom ett stift som ha rätt att delta i biskopsvalen.

Gällande regler om biskops- och ärkebiskopsval äro såväl ålderdomliga som ofullständiga. Upprepade gånger ha krav framställts om en revision av dessa bestämmelser i olika hänseenden. Såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen har riksdagen också 1949 på hemställan av första lagutskottet hos Kungl. Maj:t anhållit, att Kungl. Maj:t ville låta föranstalta om utredning av reglerna om val för upprättande av förslag till biskops- och ärkebiskopsämbete. Detta ärende är såsom förut nämnts beroende på Kungl. Maj:ts prövning. I utskottets av riksdagen godkända utlåtande i ämnet anfördes visserligen, att de sakkunniga som en första och mest angelägen uppgift borde upptaga frågan om en lämplig metod för sammanräkning av de vid ett val avgivna rösterna. Det framhölls emellertid tillika, att frågan om utformande av nya bestämmelser rörande biskops- och ärkebiskopsvalen borde göras till föremål för en allmän utredning.

Förslag om att införa rätt för lekmännen att i en eller annan form delta i biskopsval ha flera gånger framförts. Redogörelse härför har lämnats ovan. För tanken på lekmandedeltagande i dessa val hyser utskottet för sin del sympatier. Densamma synes utskottet stå i god överensstämmelse med kyrkans uppgift att vara en folkkyrka. I detta sammanhang må jämväl framhållas, att rätt för lekmännen att delta i val av biskop införts i Danmark 1922, i Norge 1926 och beträffande den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland 1949. Av Nordens kyrkor är följaktligen den svenska den enda, där lekmännen med undantag för domkapitlens lekmanrepresentanter äro uteslutna från medinflytande vid biskopstillsättningar.

Med det nu anförda har utskottet icke avsett att taga definitiv ståndpunkt till frågan om lekmandedeltagande i biskopsvalen. Såsom framgår

av den föregående redogörelsen kunna delade meningar råda i denna fråga. Utskottet är emellertid ense med motionären om att en utredning av den samma bör komma till stånd.

Med hänsyn till vad utskottet anfört i sitt förutnämnda utlåtande vid 1949 års riksdag förutsätter emellertid utskottet, att den av riksdagen redan begärda utredningen i ämnet kommer att upptaga jämväl frågan om lekmannadeltagande i biskopsvalen. Det kan även förutsättas, att det av motionären berörda formella spörsmålet därvid kommer att beaktas. På grund härav synes något ytterligare initiativ från riksdagens sida i förevarande hänseende icke för närvarande vara påkallat.

Utskottet får därför hemställa,

att förevarande motion, I: 61, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 24 februari 1953.

På första lagutskottets vägnar:

EMIL AHLKVIST.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Herbert Hermansson, Lindgren, Göransson, Björnberg*, fru Wallentheim och herr Franzén*;

från andra kammaren: herrar Lindberg, Landgren, fröken Öberg, herrar Johansson i Norrfors, Östlund, Norrby*, Jacobsson i Sala och Larsson i Stockholm.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.